

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

PRINCIPLES OF LEGAL REGULATION OF IMPLEMENTATION PROCEDURES IN THE ACTIVITIES OF THE CUSTOMS AUTHORITIES OF UKRAINE

Князєв В.С.

кандидат юридичних наук

Стаття присвячена питанням принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України. У статті наголошено, що здійснення заходів з створення сучасної концепції розпорядження майном, що перейшло у власність держави, яка б забезпечила ефективне розпорядження відповідними товарами та транспортними засобами як з позицій державного бюджету, так й з позицій митних органів може відбутися лише на основі чіткого визначення принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України. Зазначені принципи повинні лягти в основу уніфікованого правового регулювання та удосконалення існуючої нормативно-правової бази.

Підкреслено, що такі принципи визначають та впливають на характер інших елементів системи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів: правових норм, управлінських заходів та правовому положенні уповноважених суб'єктах таких відносин.

Запропоновано виокремити наступні принципи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів: гуманізму; гласності; об'єктивності; верховенства права; поваги до прав, свобод, гідності людини; координації та співпраці між органами державної влади у частині реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; публічного контролю за здійсненням реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; заборони зловживання правом у процесі реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; врахування балансу інтересів держави, суспільства та окремої особи (прийняття об'єктивних рішень з точки зору економічної ефективності та соціальної відповідальності, обліку коротко- та довгострокових цілей і завдань); принцип паритетності держави та інших учасників реалізаційних процедур відносин із здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави.

Особливо важливою є гласність реалізаційних процедур у діяльності митних органів України, яка полягає в оприлюдненні результатів здійснення таких реалізаційних процедур, в їх публічному обговоренні, притягнення до них уваги державних органів, громадських організацій і окремих громадян. Також гласність полягає у забезпеченні відкритості та доступності інформації про суб'єктів та об'єктів управління, безперервності процесів управління і контролю, виявлення і облік даних про об'єкти управління.

Ключові слова: майно; митні органи; матеріальні цінності; реалізація, розпорядження, товари; контрафактні товари; контрабанда; митні аукціони, лот.

The article is devoted to the principles of legal regulation of implementation procedures in the activities of the customs authorities of Ukraine. The article emphasizes that the implementation of measures to create a modern concept of disposal of state-owned property, which would ensure the effective disposal of relevant goods and commercial vehicles, both from the standpoint of the state budget and from the standpoint of customs authorities can only clear definition of the system of principles of legal regulation of implementation procedures in the activity of customs bodies of Ukraine. It is emphasized that such principles determine and influence the nature of other elements of the system of legal regulation of implementation procedures in the activities of customs authorities: legal norms, management measures and authorized subjects of relations.

It is proposed to single out the system of principles of legal regulation of implementation procedures in the activities of customs authorities. This system includes the principles of humanism; publicity; objectivity; rule of law; respect for human rights, freedoms, dignity; coordination and cooperation between public authorities in terms of implementation procedures in the activities of customs authorities; public control over the implementation of implementation procedures in the activities of customs authorities; prohibition of abuse of rights in the process of implementation procedures in the activities of customs authorities; taking into account the balance of interests of the state, society and the individual (making informed decisions in terms of economic efficiency and social responsibility, accounting for short- and long-term goals and objectives); parity of the state and other participants in the implementation procedures of relations for the implementation of certain transactions with property that becomes the property of the state.

Particular attention is paid to the importance of adhering to the principle of transparency of implementation procedures in the activities of customs authorities, which is to publicize the results of such implementation procedures, in their public discussion, attracting the attention of government agencies, NGOs and individuals. Also, publicity is to ensure the openness and accessibility of information about the subjects and objects of management, the continuity of management and control processes, detection and accounting of data on objects of management.

Key words: property; Customs Authorities; tangibles; sale; ordering about; goods; counterfeit goods; smuggling; Customs Auctions; lot.

Актуальність теми дослідження. Реалізація майна, що переходить у власність держави є додатковим джерелом поповнення Державного бюджету України. Від ефективності роботи державних органів, які наділені функціями пошуку, вилучення, конфіскації, подальшого розпорядження майном, яке може бути звернено в дохід держави, залежать показники поповнення доходної частини державного бюджету. Найбільш активно у цій сфері діють митні органи України.

Митні органи України відповідно до покладених на них завдань зобов'язані проводити облік, зберігання, оцінку вилученого, прийнятого на зберігання, розміщеного у митний режим відмови на користь держави майна, а також майна, виявленого в зоні митного контролю, власник якого невідомий та розпорядження ним. Також у випадках, передбачених законом, митні органи здійснюють провадження у справах про порушення митних правил та у справах про адміністративні правопорушення, що також може потягнути за собою надходження майна у розпорядження митних органів [1].

На сьогоднішній день, в Україні не сформована концепція розпорядження майном, що перейшло у власність держави, яка б забезпечила ефективне розпорядження відповідними товарами та транспортними засобами комерційного призначення як з позицій державного бюджету (наповнення державного бюджету), так й з позицій митних органів (створення умов для реалізації майна в максимально короткий час за мінімальних витрат). Тому це залишається сьогодні винятково актуальним питанням. В основу такої концепції мають бути покладено вихідні засади (принципи) правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України, у тому числі діяльності учасників правових відносин щодо прийняття на зберігання, оцінку, та інші операції з майном, яке перейшло у власність держави частково висвітлювали у своїх роботах І. Бережнюк, О. Вакульчик, П. Пашко, С. Терещенко, Л. Пісьмаченко,

Л. Прус, А. Берзан, О. Грачов, Н. Жанарбаєва, М. Каленський, С. Коляда, У. Романюк, Є. Корнієнко, М. Разумей, Л. Письмаченко, Н. Єсипчук, Т. Єдинак, В. Фоменко та інші.

Деякі проблеми, пов'язані з державним майном, досліджували у своїх працях А. Гальчинський, І. Лукинов, О. Пасхавер, М. Четов. Аналіз останніх досліджень і публікацій, доводить недостатній рівень науково-теоретичного та практичного опрацювання проблематики правових засад регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України.

Можна констатувати той факт, що існуюча правова система, яка регулює питання розпорядження майном, що переходить у власність держави, потребує докорінних змін. Проблемою, яка потребує наукового вирішення є нормативна недосконалість процедур, пов'язаних із поведженням з майном, що переходить у власність держави.

Метою статті є визначення змісту окремих принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України. Результати дозволять отримати комплексне бачення проблеми та створить можливість до формування відповідних доктринальних та практичних пропозицій для його подальшого використання у практичній діяльності державних служб, посадових осіб митних органів та суб'єктів підприємницької діяльності, формування відповідної концепції.

Виклад основного матеріалу. Процедуру реалізації майна, що перейшло у власність держави справедливо можна віднести до однієї із ефективних форм розпорядження державним майном, оскільки продаж майна дозволяє поповнити державну казну. Водночас процедура реалізації майна є складним процесом, в якому приймають участь як суб'єкти публічного адміністрування, так і суб'єкти господарювання. Дуже важливо в процесі розпорядження майном дотримуватись балансу публічно правових та приватних інтересів, що можливо забезпечити шляхом виокремлення та впровадження в реалізаційні процеси загальнотеоретичних та спеціальних принципів.

Враховуючи те, що термін повинен якнайповніше та найточніше передавати зміст поняття, яке він позначає, існує об'єктивна необхідність у визначенні сутності понятійного апарату даного дослідження, так як неточний термін може бути джерелом непорозуміння між фахівцями.

Принцип – це основна підвалина функціонування будь-якої соціальної системи (у тому числі – правової), вплив якої поширюється на всі елементи цієї системи та детермінує їх характерні риси. Термін «принцип» у перекладі з латинської мови означає «початок», «першо-основа», «первинність» [2, с.40-41]. Принципи не завжди мають нормативне закріплення, проте від того, на яких принципах заснований правовий порядок, можна визначити характер правових норм, заходів та діяльності органів, які реалізують ці норми та заходи.

Принципи правового регулювання несуть у собі інформацію щодо основоположних соціально-правових ідей, які панують у суспільстві у конкретно-історичний період, впливають на світогляд та спрямовують поведінку особистості. У межах адміністративного права питанням дослідження змісту принципів приділяли увагу Т. О. Коломоєць та В. К. Колпаков [3, 4].

Для нашого дослідження особливо цікавим є те, що, визначаючи сутність принципів здійснення правового регулювання, науковці вказують на їх здатність впливати як на поведінку, так і на правозастосовну діяльність органів [5].

Для багатьох науковців характерно широке розуміння правового регулювання, намагання охопити зазначеним поняттям всі форми і засоби впливу права на суспільні відносини [6].

В юридичній літературі по-різному визначають поняття правового регулювання та механізму його здійснення. Найбільш важливою при цьому є вказівка на те, що правове регулювання є вплив держави на суспільні відносини, що такий вплив має на меті впорядкувати сус-

пільні відносини у відповідності до суспільних потреб, а також те, що впорядкування суспільних відносин здійснюється з допомогою певних юридичних засобів [7].

Серед науковців не має одностайного підходу щодо дефініції «правове регулювання». У юридичній енциклопедії правове регулювання (від лат. *regulare* – спрямовувати, впорядковувати) визначається як один із основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави.

Зауважимо, що в теорії права під означеним терміном розуміють здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону та розвиток або здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування.

У юридичному словнику правове регулювання визначається як державна форма впливу на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою норм права та інших юридичних засобів. За допомогою правового регулювання встановлюються межі правомірної поведінки учасників суспільного життя, їх права та обов'язки, гарантії реалізації прав та обов'язків, визначаються заходи юридичної відповідальності за правопорушення, процесуальні основи їх застосування [8].

Грунтовний аналіз категорії правового регулювання здійснено В. Спасенко, який наголошує, що: «На наше переконання, найбільш точно відзеркалює зв'язки між поняттями «правове регулювання» й «адміністративно-правове регулювання» позиція науковців, які інтерпретують останнє як різновид правового регулювання» [9].

Це, в свою чергу, дає змогу припустити, що такі принципи впливають на характер інших елементів системи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів: правових нормах, управлінських заходах та уповноважених суб'єктах відносин.

У правовій системі України виділяють групи загально-правових принципів, огляд яких сприятиме кращим розумінню та систематизації принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів, оскільки перші є вихідними для формування других.

Найбільш значимими із групи спеціально-соціальних принципів є загальні принципи, так як вони відображають загальнолюдські цінності. Це принципи свободи, справедливості, рівності, гуманізму, демократизму та законності [10, с. 222-224].

Також серед загальних принципів, які є вагомими для сфери досягнення мети дослідження, варто виділити принципи: верховенства права, єдності прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин, превалювання прав і свобод людини над правами держави, гарантовані прав і свобод громадян, взаємної відповідальності держави й особи тощо.

Міжгалузевими принципами є ті, що виражають особливості декількох споріднених галузей управління. У контексті цього дослідження міжгалузеві принципи становлять особливий інтерес, так як очевидно, що принципи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів визначаються на межі конституційного, цивільного, адміністративного, митного та господарського права.

Національне законодавство не визначає принципи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів. У зв'язку з чим, на підставі проведення аналізу законодавчих положень, якими декларуються існуючі правила регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних та інших державних органів пропонуємо їх виокремити.

Фундаментальні засади, перш за все, містить Конституція України, яка проголошує, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю,

результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право власності є непорушним; а також, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі [11].

Дані постулати мають аксіоматичний характер для забезпечення системи принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів. Їх сутність полягає у тому, щоб визначити основоположні, вихідні позиції охорони та захисту: запобігти порушенню прав учасників митних відносин.

Окрім загальноправових, і водночас конституційних, принципів верховенства права, єдності прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин, превалювання прав і свобод людини над правами держави, гарантованості прав і свобод громадян, взаємної відповідальності держави й особи, пропонуємо виокремити ще й такі принципи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів, як принцип гуманізму; гласності; об'єктивності; верховенства права; поваги до прав, свобод, гідності людини; координації та співпраці між органами державної влади у частині реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; публічного контролю за здійсненням реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; заборони зловживання правом у процесі реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; врахування балансу інтересів держави, суспільства та окремої особи (прийняття обґрунтованих рішень з точки зору економічної ефективності та соціальної відповідальності, обліку коротко- та довгострокових цілей і завдань); принцип паритетності держави та інших учасників реалізаційних процедур відносин із здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави.

При цьому, принцип паритетності держави та інших учасників реалізаційних процедур знаходить прояв у:

– рівноправності між державою в особі митних органів та іншими учасниками (на відповідних етапах) відносин зі здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави;

– методи диспозитивного регулювання цивільно-правових (господарсько-правових) відносин щодо збереження, оцінювання та реалізації майна;

– чіткому закріпленні ролі та функцій митних органів у сфері здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави;

– дотриманні вимоги своєчасної та повної реалізації майна, що переходить у власність держави. Митні органи повинні своєчасно і у найбільш вигідний спосіб реалізувати майно, що перейшло у власність держави. Повнота також полягає у забезпеченні повного обліку, відображенні і моніторингу об'єктів майна, в тому числі шляхом формування перспективної єдиної системи обліку та управління майном, заснованої на єдиній методології обліку і процесному управлінні, необхідності досягнення найкращого результату і встановлених показників діяльності.

Гласність реалізаційних процедур у діяльності митних органів України полягає в оприлюдненні результатів здійснення таких реалізаційних процедур, в їх публічному обговоренні, притягнення до них уваги державних органів, громадських організацій і окремих громадян. Також гласність полягає у забезпеченні відкритості та доступності інформації про суб'єктів та об'єктів управління, безперервності процесів управління і контролю, виявлення і обліку даних про об'єкти управління.

Важливість принципу об'єктивності в механізмі правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України обумовлена тим фактом, що рішення, прийняті посадовими особами відповідних компетентних органів під час реалізаційних процедур, повинні мати гранично зважену оцінку всіх фактів і обставин.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином здійснення заходів із створення сучасної концепції розпорядження майном, що перейшло у власність держави, яка б забезпечила ефективне розпорядження відповідними товарами та транспортними засобами як з позицій державного бюджету, так й з позицій митних органів може відбутися лише на основі чіткого визначення принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України.

Такі принципи визначають та впливають на характер інших елементів системи правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів: правових норм, управлінських заходів та повноваженнях уповноважених суб'єктів відносин. Також, зазначені принципи повинні лягти в основу уніфікованого правового регулювання та удосконалення існуючої нормативно-правової бази.

Пропонуємо виокремити систему принципів правового регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів, до якої слід віднести: принцип гуманізму; гласності; об'єктивності; верховенства права; поваги до прав, свобод, гідності людини; координації та співпраці між органами державної влади у частині реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; публічного контролю за здійсненням реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; заборони зловживання правом у процесі реалізаційних процедур у діяльності митних органів України; врахування балансу інтересів держави, суспільства та окремої особи (прийняття обґрунтованих рішень з точки зору економічної ефективності та соціальної відповідальності, обліку коротко- та довгострокових цілей і завдань); принцип паритетності держави та інших учасників реалізаційних процедур відносин із здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави.

В межах перспектив подальших досліджень наголошено на можливості дослідження окремих аспектів здійснення реалізації товарів (майна) митними органами України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 12.07. 2020).
2. Словник іншомовних слів. URL: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14621&action=show> (дата звернення: 12.07. 2020).
3. Коломоєць Т. О. Принципи адміністративного права: монографія. Запоріжжя : Сору Art, 2012. 203 с.
4. Колпаків В.К. Поняття і принципи адміністративно-деліктного провадження. *Журнал Східноєвропейського права*. 2013. №1. С. 18-23.
5. Солоненко О. М. Функціональний аспект принципів права у правозастосовній діяльності. *Юридичний часопис НАВС*. 2011. № 1. URL: <http://www.naiu.kiev.ua/chasopis/materials/13> (дата звернення: 12.07. 2020).
6. Кочевой М. М. Нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки України. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 10. С. 38-42.
7. Блащук Т. В. Джерела правового регулювання договірних відносин: теоретико-правовий аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. № 1(7). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13btvpa.pdf>.
8. *Юридичний словник*. К: Гол. ред. Української Радянської енциклопедії, 1983. 871 с.
9. Спасенко В. О. Деякі питання адміністративно-правового регулювання діяльності державної реєстраційної служби України. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 153-157.
10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Харків: Еспада, 2006. 776 с.
11. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/961> (дата звернення: 12.07. 2020).